

# NO limits

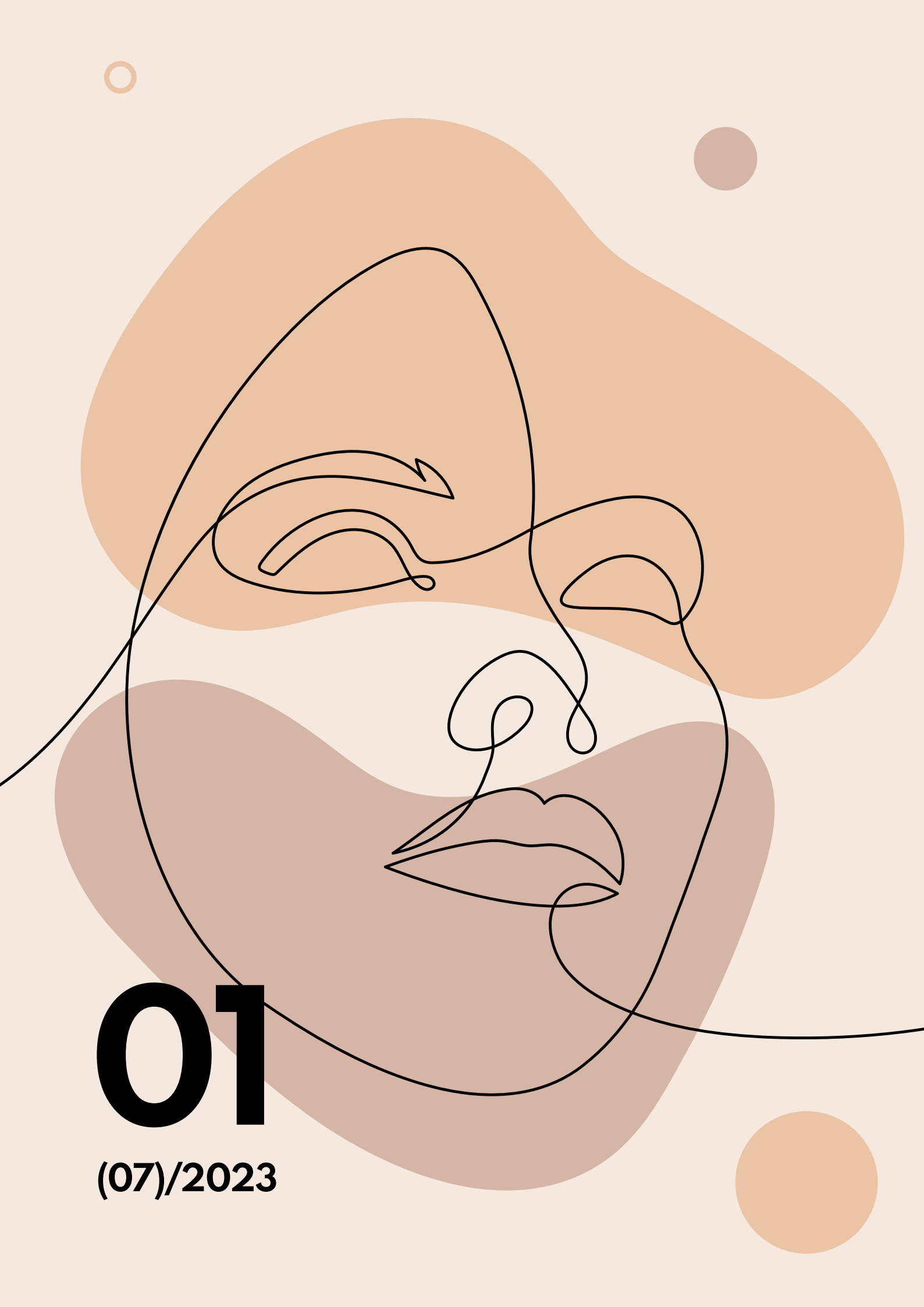
#1(7)/2023

 UNIVERSITY OF SILESIA  
IN KATOWICE



ISSN  
2719-2849

Cover Story:  
**A World Closer to Women**



**01**

**(07)/2023**

**Publisher**

University of Silesia in Katowice

**Editor-in-Chief**

Agnieszka Sikora, PhD

**Editorial Secretary**

Tomasz Płosa

**Cooperation**

Martyna Fołta

**Text Authors**

Adam Bała, Martina Blečić Kavur, PhD, Assoc. Prof.,  
Weronika Cygan, Tomek Grząślewicz, Szymon Kawa,  
Małgorzata Kłoskiewicz, PhD, Tomasz Płosa,  
Agnieszka Sikora, PhD, Katarzyna Stołpiec, Maria Sztuka

**Proofreading of the Polish version**

Katarzyna Wyrwas, PhD, DLitt, Assoc. Prof.

**Translation of the English version**

Artur Adamczyk

**Proofreading of the English version**

Tomek Grząślewicz

**Cover**

Monika Sroga

**Graphic Design, preparation for print**

Patrycja Warzeszka

**Science and Programme Council**

- Agata Daszkowska-Golec, PhD, DSc, Assoc. Prof. (biological sciences)
- Agnieszka Jaworska, PhD (fine arts and art conservation)
- Seweryn Kowalski, PhD, DSc, Assoc. Prof. (physics)
- Prof. Jerzy Łukaszewicz (film and theatre)
- Agnieszka Nowak-Brzezińska, PhD, DSc, Assoc. Prof. (computer science)
- Prof. Piotr Pinior (law)
- Lucyna Sadzikowska, PhD, DLitt, Assoc. Prof. (literary studies)
- Rev. Prof. Leszek Szewczyk (theology)
- Patrycja Szostok-Nowacka, PhD, DLitt, Assoc. Prof. (communication and media studies)
- Prof. Piotr Świątek (biological sciences)
- Patryk Trzcionka, MA (Doctoral School)
- Waldemar Wojtasik, PhD, DLitt, Assoc. Prof. (political science and public administration)

# TABLE OF CONTENTS

**4** PREHISTORIC MOTHERS,  
WIVES, AND LOVERS

**8** THE MYSTERY OF GRAVE 16

**10** WOMEN IN THE BIBLICAL  
TRADITION

**14** 19<sup>TH</sup> CENTURY EUROPE  
WAS NOT A WOMAN

**16** WOMEN OF VOLCANIC  
ORIGIN


**18** WOMEN IN ART YESTERDAY  
AND WOMEN'S ART TODAY


**22** WOMEN AND LABOUR LAW

**24** THUNDERBOLT OF ANGER

**26** DAUGHTERS BIRTH DAUGHTERS,  
VIRGINS BIRTH SONS

**30** A SIGNIFICANT ABSENCE

 Martina Blečić Kavur, PhD, Assoc. Prof.

 Martina Blečić Kavur, PhD, Assoc. Prof.  
Fakulteta za humanistične študije  
Univerza na Primorskem, Slovenia  
European University Transform4Europe  
martina.blecic.kavur@upr.si

# THE MYSTERY OF GRAVE 16

The hilly region of eastern Slovenia, with its wide river valleys and narrow tributaries, was the area where the cemeteries of the Urnfield culture such as Ruše and Pobrežje were discovered. They have shaped our understanding of the material culture and chronology of the Late Bronze Age.

Since their discovery, the cemeteries in eastern Slovenia have been included in major discussions about the cultural characteristics of the phenomenon that encompassed large parts of Europe at the end of the second millennium BCE. A phenomenon that, due to the almost universal burial rite and nearly total absence of wealthy burials, triggered numerous assumptions about the society structure and the religious foundations of observable practices.

More than a decade ago, a cemetery of the Urnfield Culture was discovered in Zavrč, near the border crossing between Slovenia and Croatia. A preliminary analysis of over 60 graves revealed that burials began there in the late 15<sup>th</sup> century BCE and continued until the 8<sup>th</sup> century BCE, bridging cultural changes at the end of the Late Bronze Age and the beginning of the Early Iron Age. What was extraordinary was not only the longevi-

ty of the custom, but also the exceptional quality and quantity of grave goods in several graves – males with weapons and females with jewellery and attire.

Perhaps most fascinating was the discovery of grave 16 – surprising was the quantity and quality of the grave goods, as well as the complexity of the manipulation with them, suggesting that it was the burial of a special person. A member of the social elite, as archaeologists like to assume. And, according to the jewellery found, a woman of a very high status.

At the time of discovery, the deposition appeared to be deviant – the grave goods, the jewellery, and attire as well as large fragments of cremated bones, were positioned in the central part of the grave. Piled up, with the jewellery stuck between the folded belt, they were covered and surrounded by the rest of the funeral pyre with charcoal, ashes, smaller fragments of cremated

bones and some fragments of burnt jewellery.

The most important and unique object was the decorated bronze belt, made of a long and wide band of a thin bronze sheet, decorated with rows of dots and bulges. Also noteworthy was the selective fragmentation and burning of her jewellery – only smaller pieces of the necklace and ankle-rings were broken off and burned with the body, and the major parts were subsequently placed undamaged in the grave. Her bracelets and a small spectacle-shaped pendant were also intact. The large bronze spectacle brooch was deliberately broken into two halves, one of which remained undamaged and was added to the grave as such, while the other half was violently crushed and subsequently cremated. In essence, most of the jewellery was added to the grave intact, while a smaller portion underwent a profound and violent transformation.



Zavrč, grave 16, partially reconstructed decorated bronze belt | Photo and reconstruction: MARTINA BLEČIĆ KAVUR




Zavrč, Late Bronze Age objects found in grave 16  
Photo: Danilo Cvetko


The cremated bones discovered in the central part of the burial, together with the bronze grave goods, were burnt at a very high and constant temperature, indicating that the corpse was placed on a well-prepared funeral pyre. Moreover, it can be assumed that the cremated bones were intentionally crushed, but given the quantity obtained, only a part was deposited in the grave. However, it was not the complexity of the ritual transformation of the body and the grave goods that were so surprising, but the age of the deceased: it was a young girl who died aged between 8 and 12. Consideration of the burial ground at Zavrč provides a great deal of new information about deviant social practices in the Late Bronze Age – because of the longevity of the burial site, the locality must have been considered special. Today, it seems too simplistic

to assume that this was due to its location at the crossroads between the Alpine and Pannonian worlds, at the entrance to the Drava river valley. The small number of burials spread over a long period of time, as well as the burial of numerous specially treated persons, which deviated from the wider regional archaeological tradition, demonstrate that this was no ordinary cemetery. We have reasons to believe that this is not a reflection of the mortality of a regional community, but a society of the dead that was deliberately created as such. Each burial was the materialization of a consciously created identity, inserted into a place that was not only a spatial attractor but also a place of memory for numerous generations in the wider region. When we look at the grave goods and the complexity of the burial rites, it is

astonishing that almost all people buried there were either children or young people. A generation into which the hopes and dreams of their communities were projected, by communities that in their periods of mourning created an imagined society of the dead which was different. A society in which the future possibilities, the successes that could have been achieved, and the social status that could have been attained, were projected onto the dead youth. Recognising their burial rites, analysing their grave goods, and interpreting their social status is an examination of the hopes, dreams, and frustrations of societies long past. It is all about what could have become of these children. Most likely, the girl from grave 16 in Zavrč was not yet a woman, but in her afterlife she became one of the most prominent women of the European Late Bronze Age.



 dr Martina Blečić Kavur,  
Prof. Univerza na Primorskem

 dr Martina Blečić Kavur,  
Prof. Univerza na Primorskem  
Fakulteta za humanistične študije  
Univerza na Primorskem, Slovenija  
Univerzitet Europejski Transform4Europe  
martina.blecic.kavur@upr.si

# TAJEMNICA GROBU NR 16

Górzysty region wschodniej Słowenii z szerokimi dolinami rzecznyymi i wąskimi dopływami to obszar, na którym odkryto cmentarzyska kultur pól popielnicowych, takie jak Ruše i Pobrežje. Ukształtowały one nasze rozumienie kultury materialnej i chronologii późnej epoki brązu.

Z czasem te miejsca spoczynku stały się częścią najważniejszych dyskusji na temat charakterystyki kulturowej zjawiska, które pod koniec drugiego tysiąclecia p.n.e. obejmowało duże obszary Europy. Ze względu na uniwersalny obrządek pogrzebowy i rzadkość występowania bogato zdobionych miejsc pochówku zjawisko to zrodziło szereg hipotez dotyczących struktury społecznej miejscowej ludności i religijnych podstaw obserwowanych praktyk.

Ponad dziesięć lat temu w miejscowości Zavrč przy granicy między Słowenią a Chorwacją odkryto cmentarzysko kultury pól popielnicowych. Wstępna analiza ponad 60 grobów wykazała, że tego rodzaju praktyki pochówkowe rozpoczęły się pod koniec XV wieku i trwały aż do VIII wieku p.n.e., stanowiąc pomost między zmianami kulturowymi pod koniec późnej epoki brązu i na początku wczesnej epoki żelaza. Niezwykła była nie

tylko długość funkcjonowania tego zwyczaju, ale też nadzwyczajna jakość i liczba dóbr znajdujących się w niektórych grobach. Mężczyźni chowani byli z bronią, a kobiety z biżuterią i odzieżą.

Szczególnie fascynujące było odkrycie grobu nr 16. Zaskakiwała liczba i jakość przedmiotów pochowanych wraz ze zmarłą osobą oraz złożoność obrządków przeprowadzanych z ich użyciem, co sugeruje, że spoczywała tam osoba wyjątkowa, prawdopodobnie przedstawicielka elit społecznych, kobieta o bardzo wysokim statusie. Sposób złożenia odkrytych przedmiotów odbiegał od normy – biżuteria, stroje i większe fragmenty skremowanych kości znajdowały się w centralnej części grobu. Spiętrzone z biżuterią wetkniętą w złożony pas, były przykryte i otoczone resztą stosu pogrzebowego z węglem drzewnym, popiołem, mniejszymi fragmentami skremowanych kości i pojedynczymi fragmentami spalonej

biżuterii. Najważniejszym i najbardziej unikatowym obiektem, który udało się odkryć, był pas z brązu wykonany z cienkiego, ale za to długiego i szerokiego fragmentu metalu, zdobiony rzędami mniejszych i większych punktów oraz wypukłości. Na uwagę zasługuje również sposób, w jaki podzielono i spalono biżuterię – jedynie mniejsze fragmenty naszyjnika i pierścieni, które zmarła nosiła przy kostkach, zostały odłamane i spalone wraz z ciałem, natomiast większe elementy zostały złożone w grobie w stanie nienaruszonym. Nieuszkodzone były także bransolety nieboszczki oraz niewielki wisiołek przypominający kształtem okulary. Duża broszka z brązu była celowo przełamana na pół, przy czym jedna część pozostała nieuszkodzona i znalazła się w grobie właśnie w takiej postaci, podczas gdy druga została zmiażdżona, a następnie skremowana. Większość biżuterii została złożona w gro-



Zavrč, grób nr 16, częściowo zrekonstruowany, bogato zdobiony pas z brązu | fot. i oprac. Martina Blečić Kavur



Zavrč, przedmioty z późnej epoki brązu znalezione w grobie nr 16 | fot. Danilo Cvetko

bie w stanie nienaruszonym, mniejsza jej część przeszła głęboką i gwałtowną transformację.

Skremowane kości odkryte w centralnej części miejsca spoczynku, wraz z brązowymi dobrami grobowymi, uległy spaleni w bardzo wysokiej i stałej temperaturze, co wskazuje, że ciało spalono na odpowiednio przygotowanym stosie pogrzebowym. Można przypuszczać, że skremowane kości celowo zmiażdżono, ale biorąc pod uwagę odnalezioną ich ilość, wydaje się, że tylko część z nich została złożona w grobie. To jednak nie stopień złożoności rytualnej przemiany ciała i przedmiotów umieszczonych w grobie był najbardziej zaskakujący, ale wiek spoczywającej tam osoby: była to dziewczynka, która zmarła, mając zaledwie 8–12 lat.

Badania cmentarzyska w Zavrču dostarczają wielu nowych informacji na temat praktyk odbiegających od szeroko pojętej

normy społecznej w późnej epoce brązu. Ze względu na długi okres pochówków miejsce to musiało być uważane za wyjątkowe. Założenie, że spowodowane to było jedynie położeniem na styku krain alpejskiej i panońskiej, u wlotu do doliny rzeki Drawy, wydaje się zbytnim uproszczeniem. Niewielka liczba pochówków bardzo rozciągniętych w czasie, a także pochówki wielu osób traktowanych w sposób specjalny, odbiegający od tradycji archeologicznej w regionie świadczą o tym, że nie był to zwykły cmentarz. Istnieją podstawy, aby wierzyć, że jest on nie tyle odzwierciedleniem śmiertelności społeczności regionu, co celowo stworzonym „stowarzyszeniem zmarłych”. Każdy pochówek był ucieleśnieniem świadomie stworzonej tożsamości, wpisanej w miejsce, które nie tylko było atrakcyjne przestrzennie, ale też stanowiło miejsce pamięci dla wielu pokoleń w całym regionie.

Kiedy patrzymy na artefakty oraz złożoność rytuałów pogrzebowych, zdumiewa nas, że niemal wszyscy pochowani na tym cmentarzu to dzieci lub młodzi ludzie. Ich pokoleniu przypisano nadzieje i marzenia społeczności, w których żyli, te zaś w okresie żałoby stworzyły zupełnie odmienne, wyobrażone stowarzyszenie umarłych. Stowarzyszenie, w którym utracone możliwości, nieodniesione sukcesy i nieosiągnięty status społeczny były projektowane na zmarłą młodzież. Rozpoznawanie obrzędów pogrzebowych, analizowanie dóbr grobowych i interpretacja statusu społecznego to badanie nadziei, marzeń i frustracji dawno zapomnianych społeczeństw. To pytanie o to, jaką przyszłość miały przed sobą te dzieci. Osoba płci żeńskiej z grobu nr 16 w Zavrču najprawdopodobniej była jeszcze dziewczyną, lecz wiele lat po śmierci stała się jedną z najważniejszych kobiet późnej epoki brązu w Europie.





Everything that happens in nature aims at survival.  
If nature experiments from time to time, it is only so that  
those who reproduce faster and more efficiently have  
better chances of surviving.

→ p. 28



[www.us.edu.pl/en/nolimits](http://www.us.edu.pl/en/nolimits)

+48 32 359 19 64

[www.facebook.com/UniwersytetSlaski](https://www.facebook.com/UniwersytetSlaski)

